

Emberi jogok és az evangélium

Írta:

Hansjürg Stüchelberger lelkész
A Christian Solidarity International (CSI) alapító elnöke

Fordította:

Viz Péter

Az emberi jogok és az evangélium kapcsolata

Az Egyesült Nemzetek nagygyűlése 1948. december 10-én elfogadta a New Yorkban kikiáltott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amely nem tartalmaz semmiféle utalást a vallásra. A nyilatkozat nem említi sem Istent, sem az evangéliumot. Fontos megjegyeznünk, hogy az „emberi jogok“ nehezen megfogható és csak Európában jogerős kifejezés. Nem meglepő, hogy az ENSZ az USA-ban – amely erős keresztény gyökerekkel rendelkezik – született meg. Genf az ENSZ másik fontos székhelye. A város híres arról, hogy itt található a Nemzetközi Vöröskereszt központja, amelynek alapítója, **Henri Dunant** maga is mélyen hívő keresztény volt.

Biblia és emberi jogok

Az emberi jogok legkorábbi egyetemes nyilatkozatát az ószövetségi Teremtés Könyvében olvashatjuk: „Isten újra szólt: 'Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá...' Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette.” Ter 1:26,27. Isten jelenti ki, hogy minden férfit és nőt – faji, nemi, értelmi és vallási korlátozás nélkül – saját képmására teremtett. **Michael Horowitz** híres amerikai jogász erre a különleges kijelentésre utalva jegyzi meg, hogy ez a történelem legforradalmibb mondata. Tény, hogy ez a szakasz alapjaiban változtatja meg a világot. Isten a legnagyobb méltóságot kínálja az emberi lénynek: az isteni képmást. Ezért minden emberi lényt Istentől kapott méltóságából fakadóan megillet a megbecsülés joga. Tehát az emberi jogok fogalma visszanyúlik a teremtés történetéhez, amikor Isten emberi méltósággal teremtett embert. Magától értődő, hogy mindenkinek tiszteletben kell tartania az Isten adta jogokat, s minden ország felelőssége, hogy törvényi és alkotmányos eszközökkel is megvédje ezeket. A Teremtő azzal bízta meg teremtményét, hogy ezt a senki által nem korlátozható jogot betartsa. Isten számít arra, hogy az ember tiszteli alkotását. Az emberi méltóság egyetemes nyilatkozata magában foglalja az egyén szabadságát. Az Isten és népe közti kötelék egész Izraelre, ugyanakkor az egyénre is utal, aki döntésre és engedelmességre, vagyis az Istennel való kapcsolatra hivatott.

Izrael népének történetét szemlélve nyilvánvaló, hogy – bár ez egyetemes jog – mégsem mindig éltek az isteni képmás szerinti életet.

Jézus az egyetlen, aki maradéktalanul betölti Isten akaratát, és az egyetemes bibliai értelmezés szerint cselekszik. Üzenete a nem-zsidóknak is szól, amint azt az irgalmas szamaritánus története mondja (Luk 10,25-37). Jézus egy emberről beszél, akit kirabolnak. Nem tudjuk, támadói zsidók, szamaritánusok vagy pogányok voltak-e.

Emlékezzünk a kánaánita asszony történetére – akinek a lányát Jézus meggyógyította (Mk 5,22) –, a kafarnaumi százados szolgájának meggyógyítására (Mt 8,5), vagy a keresztre feszített Jézusnak a tolvajhoz intézett szavaira: „Bizony mondom neked, még ma velem leszel a paradicsomban.” (Lk 23,43) Isten szeretete Jézus által ér el hozzánk. Amint az Úr angyala kihirdette: „...nagy örömet adok tudtul nektek és majd az egész népnek.” (Lk 2,10) Igen, karácsonykor, amikor Isten maga testesült meg, félreérthetetlenül világossá tette szándékát az isteni képmással. Jézus a kereszten az egész világ bűneit viselte (Jn 1:29). Azzal, hogy meghalt a bűnösökért, Isten kinyilatkoztatta, hogy senkit, még a legnagyobb bűnözőt sem lehet megfosztani emberi méltóságától. Karácsony és Krisztus kereszthalála Istennek az emberi méltóságra és az emberi jogokra tett újszövetségi kinyilatkoztatása. Ez az alapja annak, hogy Isten az embereket különbség nélkül saját képmására teremtette és Krisztusban minden embert újra különbség nélkül szeret. **Pál** ezért írja: „Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian egyggyé lettetek Krisztus Jézusban.” (Gal 3,28)

Pál Isten mindenki iránti általános szeretete miatt küldi vissza **Onezimusz** rabszolgát tulajdonosához, **Filemon**hoz, és utasítja, hogy testvérként, azaz egyenlőként kezelje a rabot, és bocsásson meg neki.

Nincs helyünk arra, hogy a keresztények körében létezett rabszolgaságot elemezzük. De azt állítjuk, hogy rabszolgákat először keresztények szabadítottak föl. A polgárháború utáni időszak az USA-ban – mindkét oldal áldozatainak nagy száma miatt – a rabszolga-főlszabadítás mérföldkövének számít.

Egyetlen más vallás sem hasonlítható a biblia emberi jogokról alkotott képéhez. A hindu társadalmat kasztrendszer jellemzi: az emberek közötti hátrányos megkülönböztetésnek megváltoztathatatlan vallási alapja van. A kasztot, amelytől csak a halál szabadít meg, tudomásul kell venni. Az iszlámban világosan elkülönülő emberi jogokkal és méltósággal találkozunk. Az iszlámszakértő **Salam Falaki** írja: „Az iszlám törvény előtt nem mindenki egyenlő. Még azokban az iszlám államokban is, ahol a saría teljes érvénnyel uralkodik, alapvető különbség van muzulmánok és nem-muzulmánok; férfiak és nők; szabadok és rabszolgák között.” Amikor ma a muzulmánok világszerte hirdetik: „Nálunk egyenjogúság van, és betartják az emberi jogokat“, ez a kijelentés csak a muzulmán férfiak saría előtti egyenlőségére utal. De a muszlim nőknek már a férfiakénál kevesebb joguk van: bíróság előtt tett vallomásuk a férfiénak csak felét éri. Ezért muzulmán nő nem perelheti be a férjét. A legalacsonyabb helyen a nem-muzulmán rabnők állnak, akikre mindhárom alantas tulajdonság vonatkozik: nem-muzulmán, nő és rabszolga. Ők alkotják a jogfosztottak és kisémmizettek tömegét. 2003. januárjában Londonban a kairói **Mohamed Tantavi sejk** – a híres Al-Azhar egyetem feje – és **Carey érsek**, az anglikán egyház egyik akkori vezetője közösen kinyilvánította a kiengesztelődés, a béke és az emberi jogok iránti elkötelezettségét. A történelmi jelentőségű megegyezésben határozatot hoztak a két fél közötti hivatalos párbeszédéről. Még ugyanabban a hónapban Alexandriában 24 magas rangú keresztény, zsidó és iszlám lelkész – köztük Tantavi – találkozott egymással. Közösen hitet tettek a Szentföld békéje mellett. Alig három hónap múlva – jelentette **Patrick Sookhdeo**, keresztény iszlámszakértő –, Tantavi egy békebeszédében „Allah ellenségének, majmok és disznók leszármazottjának“ nevezte a zsidókat, ami megfelel a Qur'an 2:65, és 5:60 szúrájának.

A buddhistákat aligha zavarják evilág „jogai”, mivel az élet számukra egyenlő a szenvedéssel, melyből az ember meditáció által szabadul meg. A földi élet és feltételei jelentéktelenek. Ne felejtsük el, hogy Indiában és Kínában sok kislányt már születésük előtt vagy szüléskor megölnék, mivel alacsonyabb rendűnek tartják őket.

A középkor folyamán Isten és az emberi méltóság közti kapcsolat végig világos és sértetlen volt. A szellemileg visszamaradottakat németül gyakran «gute Leute», jó embereknek nevezték. Franciául „crétins”, kretén volt a nevük. A szó a „chrétien”, azaz keresztény gyökből ered. A középkor tehát különös tisztelettel és méltósággal viseltetett a hátrányos helyzetűek iránt. Ez garantálta egzisztenciájukat is. A középkorban ugyanakkor az egyén számára nem létezett a bibliai szabad választás joga. Csak igazság volt: az albígensék, zsidók, pre-reformátorok stb. véres üldöztetést szenvedtek.

Az egyéni szabadság terén a reformáció hoz jelentős áttörést, ahol kiemelkedő jelentőségű **Luther Márton** személye. 1521-ben beidézték a wormsai Birodalmi Gyűlésbe, ahol április közepén – az összegyűlt magas rangú világi és egyházi elit valamint **V. Károly császár** előtt – vissza kellett volna vonnia téziseit. Ő azonban elutasította, mondván: „...hacsak az Írások és világos észokok meg nem győznek. Nem hiszek sem a pápának, sem a Bizottságnak, mivel világos, hogy számos alkalommal tévedtek, és ellentmondtak önmaguknak. A Szentírásnak hiszek, ez vezérli lelkiismeretemet, és Isten Szavának rabja vagyok. Ezért nem vonhatok vissza semmit, mivel a lelkiismeret ellenére cselekedni sem nem biztonságos, sem nem üdvös. Isten engem úgy segítjen. Ámen.” Luther az ún. establishment, a pápa és a császár előtt kinyilvánította saját evangélium értelmezését, és követelte az egyén választáshoz való jogát; vagyis a vallásszabadságot. Legfontosabb mondata: „Isten Szavának rabja vagyok.” A vallásszabadság és a szabad választás iránti követelése közvetlenül Istenhez kapcsolódott. A reformáció eleinte nem tűrte az általános egyéni vallásszabadságot, a kezdetnek mégis döntő jelentősége volt. A vallásszabadságnak ez az Istenhez kötődő értelmezése adott okot többek között a Pilgrim Fathers amerikai kivándorlásához. (Pilgrim: angol csoport tagja, akik Amerikába utaztak a Mayflower hajón, és 1620-ban megalapítják a massachusettsi Plymouth Kolóniát.) Olyan erősen hatottak Amerikára, hogy a lakosság többsége ma is ezzel a kifejezéssel tiszteli őket: «one nation under God».

A veszély

Idővel az az ismeret, hogy az emberi méltóság és emberi jogok isteni eredetűek és csak Istennel magyarázhatók, elhomályosult, majd fölcserélte az egyén teljesen önálló koncepciója. **René Descartes** (1596-1650) híres mondata: “Cogito, ergo sum” (Gondolkodom, tehát vagyok). Descartes létét, létezését és identitását saját gondolkodásából, vagyis önmagából vezeti le. Már nincs szüksége Istenre. Kijelentésével magától értődően követeli a gondolkodás szabadságához, és az Isten nélküli önmeghatározáshoz való jogot. **Friedrich Schiller** (1759-1805) színdarabjaiban, pl. a „Tell Vilmosban” kinyilvánítja a szabadságot, beleértve a gondolkodás szabadságát is. Vagy **Gotthold Ephraim Lessing** (1729-1781) “Bölcs Náthánja” ezt mondja: “Senkinek sem kell tennie semmit.” Senkinek sincs joga elnyomni vagy kényszeríteni másokat valami megtételére. Mindenkinek joga van a gondolkodás és az önmeghatározás szabadságához. Ám Lessing nem akarta eltörölni az Istennel való kapcsolatot. A német idealizmus nagyban különbözik a francia felvilágosodástól. **Immanuel Kant** (1724-1804) „A gyakorlati ész

kritikájában“ (1788) már így szól: „a csillagos ég fölöttem, és az erkölcsi törvény bennem”. Bár ezek a mondatok nem utalnak közvetlenül a biblia Isteneré, a magasabb létező, a Teremtő iránti kapcsolat egyértelmű. A francia felvilágosodás és a francia forradalom a «liberté, fraternité, égalité» nevében nemcsak eltörölte az Istennel való kapcsolatot, hanem elkeseredetten küzdött is ellene. Franciaországban kivégezték a papokat és apácákat, és – mégha csak rövid időre is – eltörölték a keresztény hetet, stb.

A 18. század elejétől az emberi méltóság eszméjét már következetesen magából az emberből vezették le, ami azt jelenti, hogy az ember sorsával csakis saját maga rendelkezik. A fejlődés következtében a Nyugat számára magától értődővé vált emberi jogokat – beleértve a vallásszabadságot és az egyén alapvető jogát az önmeghatározásra – idővel nagyra becsülték. Oly nagy volt ez a tisztelet, hogy az ENSZ 1948-as megalakulásakor elsőként az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát hirdette ki, amiért mindannyian hálával tartozunk. Keresztényként kezdettől fogva kötelességünk az emberi jogok kiemelkedő jelentőségének hangoztatása, és a tiltakozás, ha bárkit sérelem ér emberi jogaiban. Az emberi jogok tiszteletben tartása nélkül az egyház sorsa csak szenvedés lehet. A liberálisok és szabadgondolkodók liberalizmusukat az emberi jogoknak köszönhetik. A szellemtudományok művelőinek, kutatóknak és művészeknek alkotó tevékenységükhöz szükségük van erre a szabadságra. A munkaadók és munkavállalók szintén erre a gondolatszabadságra vannak utalva, amikor megkísérlik optimalizálni termelésüket. Egész nyugati kultúránk, civilizáciánk és gazdaságunk elképzelhetetlen az emberi jogok nélkül, amelyek a kulturális és gazdasági fejlődés előfeltételei.

Azonban Descartes és a felvilágosodás azon eszméje, hogy emberi jogok és méltóság Istentől elválaszthatók, katasztrofális következménnyel járt. Ha ugyanis az emberi jogok már nem Istentől erednek, és nem ő határozza meg ezeket, többé már nem állnak isteni védelem alatt – hanem sokkal inkább maga az ember dönt felőlük és tartja fenn őket –, akkor az ember megváltoztathatja, sőt akár teljesen el is törölheti őket. Az is lehetséges – lásd nemzetiszocializmus –, hogy az árják jó emberek, a világot fenyegető zsidók kiirtása pedig történelmi kötelesség. Egy ilyen társadalom értékes és értéktelen csoportokra osztja az embereket, ahol a hátrányos helyzetűeket szabadon likvidálhatják. **Lenin** azzal kezdte osztályharcát, hogy a birtokosok és hívők nem méltók a túlélésre. Ők csak hátráltatják az emberiség totális szabadságba és világbékébe vezető fejlődését, ezért el kell tűnniük. Minden elnyomó és irtó hadjárat – pl. a tömeggyilkos **Pol Pot** kambodzsai rezsime, a ruandai népirtás vagy a törökországi örménymészárlások – mögött az a feltevés áll, hogy a másik népcsoport káros vagy rossz. Megfosztják őket emberi jogaiktól, hogy aztán eltüntessék őket a világból.

A független ember felvilágosodáskori és azt követő századokbeli önmeghatározása nem új. Már **Prótagorasz** (Krisztus előtt 480-410) ezt írta: „Minden dolog mértéke az ember. Igaz és jó az, ami az embernek igaz és jó.” De mi „igaz és jó” az embernek? A meghatározás gyakran elmarad, és mindenki saját tetszésére van bízva. Ebben az összefüggésben említhetjük a reneszánsz «uomo universale» gondolatát. Az antik világ és a reneszánsz tételei nem zárják ki Istent közvetlenül, bár utalnak erre.

Idézzük föl újra, mit is mond az iszlám és a hinduizmus az emberi méltóságról és az emberi jogokról. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata bibliai eszmékből ered, s

ezért isteni kinyilatkoztatáson alapul. De ma már bizonytalan lábakon áll. Az ENSZ tagállamok nagy része *de facto*, mások pedig *de jure* sem tartják tiszteletben az emberi jogokat. A nyilatkozatban szereplő emberi jogi eszmét Észak-Amerika, Nyugat-Európa, Ausztrália és Új-Zéland támogatja. Ez azt jelenti: az emberi jogok igazában nyugati értékek, és csak annyi hatóerővel bírnak, amennyit az egyes kormányok tulajdonítanak nekik. A nyugati kormányok csak annyit tesznek, amennyit polgáraik többsége megkövetel az emberi méltóság érdekében. Az európai nemzetek körében az utóbbi évtizedekben azonban súlyos hanyatlásnak indult a kereszténység. A keresztény értékek is veszítettek hatásukból. Az emberi jogok helyzete nagy veszélybe került, hisz a gazdasági értékek mindenütt messze nagyobb súllyal esnek a latba. Ennek egyik klasszikus példája az abortusz legalizációja Európaszerte, amely szemben áll a biblia üzenetével, de még a német alkotmánnyal is: „Az emberi méltóság érinthetetlen.” Ilyenek a születés előtti tesztek és az eutanázia is – majd következik az emberek hasznos és haszontalan csoportokra osztása. A „jobb” emberi lény létrehozására indított genetikai kutatások talán a világbéke megőrzését célozzák. A CSI közvetlenül megtapasztalta az emberi jogok semmibe vételét, amikor Szudán követelte az ENSZ-től, hogy szervezetünket fosszák meg emberi jogi státusától. Ezt pedig éppen azok az európai nemzetek tették lehetővé, amelyek teljesen tisztában vannak azzal a ténnyel, hogy Szudán a rabszolgaság fenntartásával lábbal tiporja az emberi jogokat!

Az emberi méltóság és Isten közti kapcsolat lassan feledésbe merül, miközben egyre több spirituális és vallási hatás éri az embereket és ezáltal Európa törvénykezését. Az a nemzet, amelyik politikáját a gazdaságra és az újraelosztásra korlátozza, szükségképpen nem támogatja az emberi jogokat. A legtöbb keresztény pártnak sincs más lehetősége. A teljesen elvilágiasodott gondolkodás, a New Age és az okkultizmus, valamint az iszlám családok körében tapasztalható magas születési ráta végül totálisan meg fogja változtatni Európát. Újra föltámadhat egy olyan politikai mozgalom, amely végül fölszámolja az emberi jogokat. **Hitler** demokratikus választások útján jutott hatalomra, és megszüntette a demokráciát. Európát olyan legyőzhetetlen erőnek hisszük, ahol megvédik az emberi jogokat. Ez azonban csak illúzió. Bizonytalan földön állunk, ami könnyen beszakadhat alattunk, maga alá temetve a demokráciát és a szabad társadalmakat. Kérdés, hogy a keresztény egyházak és a felelős politikusok többsége helyt ad-e a tanácstalanság pluralizmusának vagy képesek ellenállni ezeknek az eseményeknek. Az USA egymaga nem tudja megállítani ezt a folyamatot. **Robert Schuman**, a mai EU egyik megalapítója írja: „Az Európai Közösség alapja az egyenlő nemzetek közti demokratikus kapcsolat lesz. De ez a demokratikus kapcsolat vagy keresztény lesz, vagy össze fog omlani.” **Thomas S. Eliot** így írja le a biblia emberképének megtartó erejét: „Hiszem, hogy az európai kultúra nem maradhat fenn a keresztény jámborság nélkül, és nemcsak azért ez a véleményem, mert magam is keresztény vagyok, hanem mert figyelembe veszem az élet társadalmi törvényeit.” („The Heart to Dare to Do Something”, by **Jörg Gutzwiller**, p. 282) **Prof. Günther Rohmoser** ezt mondja „Geistige Wende” című könyve 272. oldalán: *Európa kulturális identitását a kereszténységnek köszönheti. Ezért egy keresztény hit nélküli – netán keresztényellenes – Európa elképzelhetetlen.*

Lehet, hogy most a szakadék szélén táncolunk. Keresztényként azonban Istennel kell tartanunk, aki a történelem, és egyben Európa történelmének is ura. Ő üzente

karácsonykor: *Ne féljete! Mert nagy örömet adok tudtul nektek és majd az egész népnek.* (Lk 2,10)

Elérhetőségeink:

CSI-Magyarország
1242-Budapest, Pf 291
Telefon: +(06) 28 440-656
Fax: +(06) 28 440-656
www.csi-magyarorszag.hu
email: peter.viz@csi-magyarorszag.hu

Adományok

OTP Bank Rt
1077 Budapest
Király u. 49.

Számlaszám

Forint: 11707024-20452708
IBAN: HU30 1170 7024 2045 2708 0000 0000

EUR 11763079-11818887
IBAN HU71 1176 3079 1181 8887 0000 0000

A magyar kuratórium tagjai:

Gelley Anna (Elnök)
Bánki Zsolt
Biacsi Dávid SJ (Bejrút)
Farkas Olivér
Katona István Püspök
Németh Géza
Szörényi László

Copyright

A tanulmány bármilyen eszközzel történő közléséhez a Christian Solidarity International képviselőjének előzetes hozzájárulása szükséges.